

“รับเทียมดา”: พิธีกรรม ความเชื่อ และปฏิบัติการของชุมชน ภาพสะท้อนสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

Welcoming Guardian Deity (Rap Thiamda): A Ritual, Belief, and Community Practice- a Reflection of Man and Nature Relation

สวารินทร์ เบ็ญเต็มอะห์ลี*

Sawarin Bendem-Ahlee

อุทัย ปริญาสุทธิพันธ์**, Ph.D.

Utai Parinyasutinun

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของ
ประเพณีรับเทียมดาภายหลังการรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาอีกครั้ง และเงื่อนไขสำคัญที่
ทำให้เกิดการรื้อฟื้น รวมถึงผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของประเพณีนี้ของชุมชน
ควนไต่ ตำบลควนไต่ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล
การสัมภาษณ์เจาะลึกในรูปแบบการทำกิจกรรมไปพร้อมกับผู้ให้ข้อมูลอย่าง
เป็นกันเองกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่รัฐ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน
15 คน ตลอดจนการเข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมตลอดกิจกรรมของชุมชนที่เป็น
พื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนควนไต่ หมู่ที่ 11 บ้านบ่อหว่า ตำบลควนไต่ อำเภอควนเนียง
จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า รับเทียมดา เป็นประเพณีที่ชุมชนในภาคใต้
ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายศตวรรษ แต่ได้เลือนหายไปเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี
ทางสำนักวัฒนธรรมจังหวัดสงขลาจึงมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการรื้อฟื้น

* Ph.D. Candidate สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ Corresponding Author, E-mail: sw_rinda@hotmail.com

** อาจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ขึ้นมาอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2545 สำหรับชุมชนควนโสได้รื้อฟื้นประเพณีรับเทยมดาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2553 หลังจากได้เลือนหายไปจากชุมชนกว่า 20 ปี ทั้งนี้ การรื้อฟื้นเกิดขึ้นโดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งรับนโยบายมาจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลาที่ส่งเสริมให้มีการรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมา รวมถึงด้วยความตระหนักถึงคุณค่าในประเพณีอันงามของชุมชนที่ควรมีการสืบทอดสู่รุ่นลูกหลานต่อไป สำหรับรูปแบบพิธีกรรม ความเชื่อ และปฏิบัติการของชุมชน พิจารณาโดยรวมจะมีรูปแบบดั้งเดิม เช่น ในอดีต แต่อาจมีองค์ประกอบบางประการแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ อาทิ การเรียกชื่อโรงเทยมดาว่า “บ้านเทวดา” ที่สื่อความหมายได้ชัดเจน และเข้าใจง่าย วัสดุที่ใช้ทำและตกแต่งบ้านเทวดาซึ่งใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น การเรียกชื่อธรรวาว่า “ธงเทียว” ระยะเวลาการประกอบพิธีกรรมที่ยืดตามความยาวของบทสวด และการหว่านกำพุทธรูปภายหลังเสร็จสิ้นพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม แนวคิดอันเป็นแก่นแกนของประเพณีไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยคนในชุมชนยังคงมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยปกป้องและดลบันดาลให้ตนและครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี และการเข้าร่วมพิธีกรรมถือเป็นเสริมสิริมงคลแก่ชีวิตในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในแต่ละปี ทั้งยังเชื่อและตั้งข้อสงสัยกันว่าใครที่ไม่เข้าพิธีกรรมดังกล่าวจะทำให้กระทำการสิ่งใดไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น ประเพณีรับเทยมดา จึงถือเป็นภาพสะท้อนสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์และธรรมชาติของคนในชุมชนควนโส ซึ่งถือวิถีชีวิตการพึ่งพิงธรรมชาติ ทั้งการใช้ประโยชน์จากป่า การทำเกษตรกรรม และประมงพื้นบ้าน แม้กระแสนวัตกรรมทันสมัยจะค่อย ๆ ลุกคืบเข้ามาก็ตาม แต่ด้วยความเข้มแข็งของพื้นฐานความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงทำให้การรื้อฟื้นประเพณีดังกล่าวเกิดขึ้นและสามารถดำรงอยู่ต่อไปในชุมชนได้

คำหลัก: ประเพณีรับเทยมดา, พิธีกรรม, ความเชื่อ, ปฏิบัติการชุมชน

Abstract

The objectives of this qualitative study was to investigate the form of the Rap Thiamda or Welcoming the Guardian Deity Ritual of Khuan So Community after the revival of the tradition, and to explore the conditions of

the revival, included the transformation and impact of this tradition. The data were collected through Go-Along in-depth interviews and participatory observations in which the interviewer mingled with 15 interviewees consisting of people living in the community, community leaders, and government officials of the study area of Khuan So Community, Mu 11, Ban Bo Wa, Tambon Khuan So, Khuan Niang District, Songkhla Province.

The study found that Rap Thiam Da is a tradition in South of Thailand that had been practiced continuously for many centuries and had been faded away for over 30 years. Thus, Songkhla Provincial Culture Office had policy to support and promote a revival of tradition in 2002. In Khuan So, the Rap Thiamda tradition was revived in 2010 after had been faded from the community for over 20 years. The revival was led by the village headman who responded to the policy of the Songkhla Provincial Culture Office, realizing that the tradition was value worth passing down to the later generations. Generally, the form, belief, and community practice were found to be the same as they were in the past with a few components different from other communities. These include calling the house of the deity “Ban Thewada” instead of “Rong Thiamda” to make it clear and easy to understand, using materials found locally to make the house for the deity; calling the pennant string flags “Thong Thiaw” instead of “Thong Rao”; the length of the ritual was found to depend on the length of the chants, and seeds were sown after the end of the ritual.

However, the core concept of the tradition has not been changed, and people in the community still believe that supernatural powers would help protect and make them and their families live happily, and have abundant harvests. They also believe that participating in the ritual is auspicious for their life and the beginning of new life in each year. They believe and take notice that anyone who does not practice the ritual will not be successful in life. Therefore, the “Rap Thiamda” tradition is considered a

reflection of the relationship between man and nature of people in Khuan So Community where their way of life depends on nature, utilizing forest, and use traditional agriculture and fishing. Even though modernization gradually invades the community, the strength of the relationship is still remained enough for the revival of the tradition that continues for the community existence.

Keywords: Tradition, Rap Thiamda or Welcoming guardian deity, Ritual, Belief, Community practice

บทนำ

ประเพณีเป็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ ศีลธรรม ระเบียบแบบแผน และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่นิยมประพฤติ ปฏิบัติจนกลายเป็นแบบอย่างความคิด และแนวปฏิบัติที่ยึดถือและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น (พรทิพย์ ละหารเพ็ชร, 2552, หน้า 8; ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 663) ทว่า ท่ามกลางความทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ประเพณีอันดีงามหลายประเพณีได้เลือนหายไปจากชุมชน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและธรรมชาติแวดล้อมก็เห็นห่างกันมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน และปัจจุบันหลายชุมชนได้พยายามรื้อฟื้นประเพณีที่เก่าแก่ขึ้นมาด้วย วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไปทั้งเพื่อการส่งเสริมท่องเที่ยวในชุมชน และสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด การรื้อฟื้นประเพณีอันดีงามเหล่านี้ขึ้นมาใหม่ย่อมก่อให้เกิดผลดีแก่ชุมชนในหลายด้าน ทั้งข้อดีดังกล่าวข้างต้น และการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสมานสามัคคี รวมถึงสร้างบรรยากาศรื่นเริงให้เกิดขึ้นในชุมชนดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ว่า “ประเพณีทั้งหลายย่อมมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน เรามีประเพณีของชาติไทยเป็นสมบัติ เราควรจะยึดอย่างยิ่ง และช่วยกันส่งเสริม รักษาไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ” (รายการกระเจกหักดำน, 2556) อนึ่ง สังคมไทยมีประเพณีที่หลากหลาย และมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและ

วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ สำหรับภาคใต้มีประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะหลาย ประเพณีเช่นกัน ทั้งประเพณีทำบุญเดือนสิบ และชักพระ เป็นต้น

“รับเทียบมดา” หรือ “รับเทวดา” เป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวไทยพุทธใน ภาคใต้ ที่ยังไม่มีการเขียนหรือเอกสารเผยแพร่มากนัก เป็นประเพณีที่ทำกันใน หมู่บ้านซึ่งมีความเชื่อสืบเนื่องกันมาของสังคมเกษตรกรรมสมัยก่อนที่ว่าปรากฏการณ์ ทางธรรมชาติล้วนมีเทพเจ้ากำหนดขึ้นทั้งสิ้น อาเพศและความสุขที่เกิดขึ้นกับผู้คน ขึ้นอยู่กับการลดบันดาลของเทพเจ้าหรือเทวดา จึงต้องมีการบูชา บวงสรวงเทพเจ้า หรือเทวดาดังกล่าว เพื่อเป็นการเอาใจและสนองคุณที่ช่วยคุ้มครอง ทำให้ชีวิต ดำเนินไปอย่างมีความสุข ประเพณีนี้จัดขึ้นในช่วงวันขึ้นปีใหม่ไทย (หลังวันที่ 13 เมษายนของทุกปี) หลังตะวันตกดินจะมีพิธีส่งเทวดาองค์เก่าและต้อนรับเทวดา องค์ใหม่เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีต่อเทวดาองค์เก่าที่ได้ปกป้องรักษา ผู้คนในหมู่บ้านมาตลอดระยะเวลา 1 ปี และต้อนรับเทวดาองค์ใหม่เพื่อให้มา คุ้มครองปกป้องรักษาคนในหมู่บ้านต่อไป อย่างไรก็ตาม ประเพณีรับเทียบมดาใน หลายพื้นที่ของภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดสงขลา ได้เลือนหายไป เป็นระยะเวลาราว 30 ปี เนื่องจากขาดผู้นำในการประกอบพิธี และความเจริญ ทางด้านวัตถุ กระทั่งมีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2545 ประเพณีรับเทียบมดาจึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้ง อาทิ ตำบลดีหลวง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา อนึ่ง ประเพณีรับเทียบมดา มีองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ทั้งสถานที่จัดพิธี ผู้ทำพิธีที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่รู้ในพิธีกรรมทางศาสนา วันเวลาที่ เหมาะสม โดยถ้าเป็นข้างขึ้นจะต้องเป็นวันคู่ อาทิ ขึ้น 5 ค่ำ หรือขึ้น 9 ค่ำ แต่ถ้าเป็น ข้างแรมต้องเป็นวันคู่ อาทิ แรม 6 ค่ำ หรือแรม 12 ค่ำ เพราะเชื่อว่าในวันดังกล่าว จะมีแต่เทวดาเท่านั้นที่มารับของบวงสรวง ผีชั้นต่ำอื่น ๆ ไม่สามารถรับของบวงสรวง ได้ นอกจากนี้ยังมีโรงเทียบมดาพร้อมเครื่องบูชาเทวดา และธงราวที่ใช้เขียนข้อความ แสดงว่าตนและครอบครัวได้มารับและส่งเทวดาแล้ว ส่วนความหมายของเครื่อง ประกอบพิธีในประเพณีรับเทียบมดานั้น ชาวบ้านไม่สามารถบอกความหมายของ สิ่งของแต่ละอย่างได้ รับรู้เพียงว่าสิ่งของเหล่านั้นจะสื่อความหมายไปยังเทวดา เพื่อได้รับรู้และบันดาลให้บุคคลนั้นมีความสุข นั่นคือ อำนาจเหนือธรรมชาติ สามารถยืดเหนี่ยวให้บุคคลประกอบกรรมดี บ่งบอกถึงการให้หรือการเสียสละที่ จะให้แต่สิ่งที่ดีกับเทวดาหรือบุคคลอื่น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา, 2551)

ดังกล่าวข้างต้น เป็นหลักการสำคัญของประเพณีรับเทียบดาซึ่งทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลาได้ระบุนำไว้เพื่อเป็นแนวทางในการถือปฏิบัติ และส่งเสริมความรู้ในวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นต่อไปได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไป ส่วนการถือปฏิบัติของชุมชนแต่ละแห่งนั้นจะมีความแตกต่างกันไป ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าชุมชนควนไสซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และเป็นชุมชนที่มีแนวคิดรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาอีกครั้งมีรูปแบบการประกอบพิธีกรรมอย่างไร เหมือนหรือต่างกับชุมชนอื่นอย่างไร และอะไรคือเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประเพณีที่เป็นภาพสะท้อนสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินี้ได้รับฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง รวมถึงผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของประเพณีนี้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษารูปแบบของประเพณีรับเทียบดาภายหลังการรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาอีกครั้ง และเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการรื้อฟื้น รวมถึงผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของประเพณีนี้ของชุมชนควนไส ตำบลควนไส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึกแบบทำกิจกรรมไปพร้อมกับผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นกันเอง (Go-along in-depth interview) ซึ่งมีความยืดหยุ่นและสร้างความเป็นมิตรระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์และผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี (Carpiano, 2009) ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการและเข้าสู่ชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กับชาวบ้านในหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ศึกษา คือ หมู่ที่ 11 บ้านบ่อหว้า ตำบลควนไส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ที่มีการรื้อฟื้นประเพณีนี้อย่างจริงจัง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 15 คน นอกจากนี้ ใช้การลงพื้นที่เข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมก่อนเข้าสู่พิธีกรรมช่วงพลบค่ำ เช่น การช่วยทำขนม การทำไม้กัดขนม และการทำธงเที่ยว เป็นต้น และใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมตลอดพิธีกรรมเนื่องจากผู้วิจัยนับถือศาสนาอิสลาม ตลอดจนการศึกษาเอกสารและ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเข้าสู่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก

“รับเทียมตา”: พิธีกรรม ความเชื่อ และปฏิบัติการของชุมชนควนไส

ชุมชนควนไส ตำบลควนไส อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลาเป็นชุมชนในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนล่าง มีจำนวนหมู่บ้าน 11 หมู่บ้าน ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 70 ประมงขนาดเล็กร้อยละ 15 ค้าขายและอื่น ๆ ร้อยละ 10 ส่วนอาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญในอดีต คือ การทำนา (องค์การบริหารส่วนตำบลควนไส, 2555) และเป็นอีกหนึ่งชุมชนของจังหวัดสงขลาที่ยึดถือปฏิบัติประเพณีรับเทียมตามาหลายชั่วอายุคน แต่ได้เลือนหายไปกว่า 20 ปีภายหลังจากเสียชีวิตของผู้นำพิธีคนเก่าที่ชื่อ ยกหวน โชติ กอปรกับกระแสความทันสมัยที่ทำให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนให้ความสนใจต่อพิธีกรรมดังกล่าวน้อยลง จึงส่งผลให้ประเพณีนี้หายไปจากชุมชน จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. 2551 จึงรื้อฟื้นประเพณีดังกล่าวขึ้นมาอีกครั้งในหมู่ที่ 11 บ้านป่อหว้า สมัยผู้ใหญ่บ้าน สัญญา พายุมนันโต และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2556 จัดขึ้นในวันที่ 24 เมษายน 2556 โดยกิจกรรมช่วงก่อนการประกอบพิธีกรรมชาวบ้านจะช่วยกันจัดเตรียมงาน กลุ่มผู้หญิงทำขนมจาก (ขนมพื้นบ้านภาคใต้ มีส่วนผสมของแป้ง น้ำตาล และมะพร้าว ห่อด้วยใบจาก) เพื่อให้ทุกคนที่มาร่วมงานได้กินขนม (ภาพที่ 1-2) ส่วนผู้ชายซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุช่วยกันสร้างบ้านเทวดาที่จะใช้ในพิธีบวงสรวงช่วงพลบค่ำ

ภาพที่ 1 ผู้หญิงในชุมชน ขณะทำขนมจาก
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2556)

ภาพที่ 2 ผู้หญิงในชุมชน ขณะทำขนมจาก
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2556)

ประเพณี เป็นสิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 663) และมักแฝงไว้ด้วยพิธีกรรม ความเชื่อ ปฏิบัติการของประเพณี และปฏิบัติการของคนในชุมชนควบคู่กันไป ดังนั้น “รับเทียนดา” จึงเป็นอีกหนึ่งประเพณีที่มีทั้งพิธีกรรม ความเชื่อ ปฏิบัติการของประเพณี และปฏิบัติการของคนในชุมชนโดยคนในชุมชนเชื่อว่าในหมู่บ้านมีเทวดาปกป้องคุ้มครองให้คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข พิษผลไธนาอุดมสมบูรณ์ จึงมีการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณี โดยในแต่ละปี จะมีการจัดพิธีวงสรวงอัญเชิญเทวดาองค์ใหม่และส่งเทวดาองค์เก่ากลับสู่สรวงสวรรค์ ทั้งยังเชื่อว่าหากครอบครัวใดไม่มาร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวจะไม่ประสบผลสำเร็จ ในการทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำนา หรือทำสวน จะทำให้พืชผลไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนคนที่มาทำพิธีรับเทียนดา ชาวบ้านหลายคนจึงกล่าวในลักษณะเดียวกันนี้ว่า

“...คนที่ไม่ทำ สังเกตดูว่าเขาจะทำอะไรไม่ขึ้น ไม่ประสบผลสำเร็จ...”

แม้ว่าประเพณีรับเทียนดาจะเลือนหายไปจากชุมชนราว 20 ปี แต่ในความทรงจำร่วมของคนเฒ่าคนแก่ที่บอกเล่าแก่ผู้วิจัย สะท้อนว่าประเพณีนี้ยังฝังแน่นอยู่ในสำนึกของคนในชุมชน ทั้งคุณยาย คุณตา ต่างอยากเล่าเรื่องราวในอดีตแก่ผู้วิจัย จนไม่ต้องตั้งคำถาม อนึ่ง พิธีกรรมรับเทียนดาที่จัดขึ้นของชุมชนควนโสมมีองค์ประกอบที่สำคัญทั้งที่เหมือนหรือต่างจากชุมชนอื่น กล่าวคือ

1) **สถานที่และเวลา** จัดบริเวณโล่งเตียนและถือเป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้านหรือพื้นที่ทำเกษตรกรรม โดยจัดหลังวันสงกรานต์ที่ถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ไทย ในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี โดยปีนี้ตรงกับวันพุธที่ 24 เมษายน 2556 และเริ่มประกอบพิธีกรรมในเวลา 19.00 น. เห็นได้ว่าชุมชนเลือกวันข้างแรมตามหลักพิจารณาว่าถ้าเป็นวันข้างแรมให้เลือกวันคู่ ในอดีตสถานที่ประกอบพิธีกรรมของหมู่บ้านจะจัดบริเวณพื้นที่นาข้าวซึ่งห่างจากจุดที่จัดในปีนี้อยู่ประมาณ 100 เมตร โดยบริเวณดังกล่าวตั้งอยู่ในหน้าบ้านของผู้นำพิธีคนเก่า ชื่อว่า ยกหวน โชติ ซึ่งเสียชีวิตแล้วราว 20 ปี เมื่อรู้พื้นที่ประเพณีนี้ขึ้นมาใหม่จึงย้ายสถานที่มายังบริเวณใจกลางของพื้นที่นาข้าวหน้าบ้านนายเจียด พาหุมนโต จนถึงปัจจุบัน

2) **ผู้เกี่ยวข้อง** ผู้นำพิธีหรือปราชญ์ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรม คือ ตาจวง มะหับผลา ผู้รู้ในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา กล่าวนำบทสวดมนต์ ส่วนผู้ร่วมอ่านบทสวดพร้อมกับผู้นำพิธี คือ ตาฮ้อย คัญทซา อายุ 85 ปี และตาห้อง มะสะ อายุ 89 ปี นอกจากนี้ยังมีคนหนุ่มสาวหรือวัยกลางคนเป็นผู้ร่วมพิธีและนำเครื่องบวงสรวง จัดวางสิ่งของให้เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยในวันดังกล่าวพบว่า ผู้ที่มาร่วมพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเป็นคนสูงวัย ส่วนคนหนุ่มสาวมีจำนวนไม่มากนัก ขณะที่กลุ่มเด็กไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร

3) **บ้านเวทดา** ที่ใช้ในพิธีชุมชนคนวงไสเรียกแตกต่างจากที่อื่นซึ่งมักเรียกกันทั่วไปว่า “โรงเทียมดา ร้าน หลา หรือแคว่” โดยปีนี้บ้านเวทดามีจำนวน 4 ชั้น ซึ่งมากกว่าปีที่ผ่านมา เพื่อให้ตัวบ้านดูสูงและโดดเด่นสวยงาม เพราะช่วงการประกอบพิธี เมื่อมีคนมาร่วมนั่งล้อมวงรอบตัวบ้านจะทำให้มองไม่เห็นบ้านนั้นหมายความว่า รูปแบบบ้านเวทดาจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และความเหมาะสมตามที่ทุกคนเห็นพ้องกัน สะท้อนถึงการสังเกตและเรียนรู้ของคนในชุมชน อนึ่ง การทำบ้านเวทดาต้องอาศัยผู้ชำนาญประจำหมู่บ้านซึ่งล้วนเป็นผู้สูงวัย โดยเฉพาะ ตาจวง มะหับผลา (ภาพที่ 3) ถือว่าเป็นผู้ที่มีฝีมือในการช่างงานประณีตศิลป์ และการแทงหยวก ซึ่งปัจจุบันช่างฝีมือการแทงหยวกมีจำนวนไม่มากนักในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สำหรับตัวบ้านจะใช้วัสดุที่มีในหมู่บ้าน ทั้งทางจาก หยวกกล้วย ไม้ไผ่ ใบมะพร้าว และดอกไม้ โดยนำทางจากมาตัดเป็นท่อนขนาดความยาวพอเหมาะกับความสูงของตัวบ้านที่ต้องการ ทั้งนี้ ทางจากเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายและมีอยู่จำนวนมากในหมู่บ้าน ตลอดจนเนื้อไม้ของต้นจากสามารถใช้วัสดุอื่น ๆ เสียบลงไปได้โดยสะดวก ทำให้การสร้างบ้านไม่เสียเวลามาก จากนั้นใช้ไม้ไผ่ที่เหลาปลายทั้งสองด้านให้แหลมเสียบลงในทางจาก (ภาพที่ 4-5) แล้วจึงตอกลิ้มเพื่อเจาะรูในเนื้อไม้ ทำให้ง่ายต่อการประกอบเป็นโครงสร้างของตัวบ้าน (ภาพที่ 6-7)

ภาพที่ 3 ตาจวง มะหับผลา ขณะเตรียมสร้างบ้านประกอบพิธีกรรมรับเทียนมดา (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2556)

ภาพที่ 4 “ทางจาก” และไม้ไผ่ปลายแหลม เตรียมโครงสร้างของตัวบ้านเทวดา (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

ภาพที่ 5 “ทางจาก” และไม้ไผ่ปลายแหลม เตรียมโครงสร้างของตัวบ้านเทวดา (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

ภาพที่ 6 การตอกลิ้มเพื่อเจาะรูและใช้ไม้ไผ่เสียบทำคานของบ้านและการประกอบ
ตัวบ้าน (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

ภาพที่ 7 การตอกลิ้มเพื่อเจาะรูและใช้ไม้ไผ่เสียบทำคานของบ้านและการประกอบ
ตัวบ้าน (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

จากนั้น ตักแต่งแต่ละชั้นของบ้านด้วยหยวกกล้วย และใช้เป็นฐานรองข้าว
ของที่ชาวบ้านนำมาวาง เนื่องจากหยวกกล้วยมีลักษณะเว้าลึกทำให้วางสิ่งของได้
สะดวก (ภาพที่ 8)

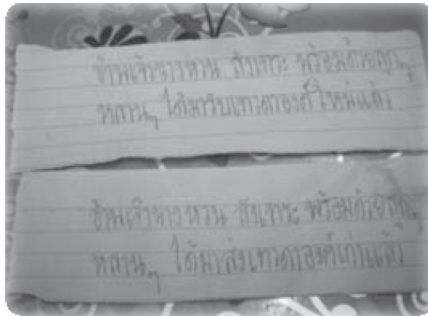
ภาพที่ 8 “บ้านเทวดา” (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

4) **ธงราว** ชุมชนคนโศจะเรียก “ธงเที่ยว” ใช้ประดับตกแต่งบ้านเทวดา (ภาพที่ 9) เพื่อให้ดูงดงาม พริ้วไสว และสว่างไสวไปด้วยแสงเทียนยามค่ำคืน โดยธงทำจากใบมะพร้าวที่นำมาตัดเป็นชั้น ๆ โดยยึดทิศทางจากปลายสุดของใบมะพร้าว ให้ความยาวและความแหลมของแต่ละชั้นพอสวยงาม จำนวน 5 ชั้น พับสลับด้านจนครบทั้ง 5 ชั้น เหลือบปลายให้แหลม เห็นได้ว่าการทำธงเที่ยวเป็นงานศิลปะอีกอย่างหนึ่งที่ควรมีการถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานสืบไป ผู้วิจัยได้เรียนรู้ไปพร้อมกับคนในชุมชน ซึ่งผู้ที่ทำธงเที่ยวได้มีจำนวนไม่มากนัก ในวันงานมีเพียง วันดี พายุมันโต อายุ 51 ปี ที่ทำหน้าที่หลักในการทำธงเที่ยว โดยเล่าว่าพยายามเรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน และกล่าวทิ้งท้ายว่า “...ตาจวง สอนไว้ทุกปี แต่ลืมทุกปี และไปในตลาดก็ไม่มีใครเขารู้จักประเพณีนี้กันมากนัก...”

ภาพที่ 9 “ธงเที่ยว” (ถ่ายภาพโดยผู้เขียนและทีมงาน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

5) **ธงกระดาษ** เป็นกระดาษข้อความที่เขียนสื่อถึงเทวดา ซึ่งชาวบ้านจะเตรียมโดยให้ลูกหลานเขียนข้อความไว้ครอบคร้วละ 2 ข้อความ เพื่อทำเป็นธงจำนวน 2 ธง โดยธงที่ 1 เขียนข้อความว่า ข้าพเจ้า... (บอกชื่อ-สกุลตัวเองและบุคคลในครอบครัว) ได้มารับเทวดาองค์ใหม่แล้ว และธงที่ 2 เขียนข้อความว่า ข้าพเจ้า... (บอกชื่อ-สกุลตัวเองและบุคคลในครอบครัว) ได้มาส่งเทวดาองค์เก่าแล้ว จากนั้นนำไปเสียบไว้ที่บ้านเทวดา (ภาพที่ 10-11)

ภาพที่ 10 ธงกระดาษที่เขียนข้อความรับ-ส่งเทวดาและนำไปปักไว้ที่บ้านเทวดา
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

ภาพที่ 11 ธงกระดาษที่เขียนข้อความรับ-ส่งเทวดาและนำไปปักไว้ที่บ้านเทวดา
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

6) **อาหารและสิ่งของต่าง ๆ** เมื่อทุกอย่างพร้อม และบ้านเทวดามีการประดับตกแต่งอย่างสวยงาม พิธีกรรมเริ่มขึ้นในช่วงเวลาประมาณ 19.00 น. ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้สูงอายุของแต่ละครอบครัวต่างนำสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งของที่คัดสรรแล้วว่าเป็นสิ่งของที่ดี ใหม่ และสด มิใช่ของที่เหลือหรือใช้แล้ว บ้างก็นำข้าวที่หุงสุกใหม่ที่เรียกว่า ข้าวปากหม้อ บ้างก็นำแกง เครื่องใช้ในครัว เช่น ฟริก หอม กระเทียม ขมิ้น ตะไคร้ ข้าวสาร และกะปิ เป็นต้น บ้างก็นำปลาหมี่หิ้วมีหาง (ปลาสดที่ไม่ใช่ของเหลือ) น้ำดื่ม น้ำอบ ตลอดจนธูปเทียน โดยทุกคนเลือกวางได้ในแต่ละชั้นของบ้าน (ภาพที่ 12-13) ดังที่ ยายแอด จิไทแสง อายุ 65 ปี กล่าวไว้ “...วันนี้ยายพาเครื่องครัว หัวหอมหัวเทียม เกลือ น้ำผึ้ง (น้ำตาลทราย) และเคยกุ้ง (กะปิกุ้ง) มา...” ทั้งนี้ จากการสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งอ้างอิงบางแห่งระบุว่า

อาหารและสิ่งของเหล่านี้ ชาวบ้านเชื่อว่าเทวดาจะได้ใช้เป็นเสบียงในระหว่างการเดินทางกลับสวรรค์ และสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ผู้ไปร่วมพิธีจะตัดเล็บ เส้นผม และใช้เศษผ้าที่ใช้แล้วของตนเองหรือรวมกันเพื่อลอยไปกับแพด้วย โดยห่อเล็บ เส้นผมจะต้องนำมา “วาดเคราะห์” หรือ การสะเดาะเคราะห์ ด้วยการเวียนรอบศิวะ 3 รอบ พร้อมกล่าวว่า เคราะห์ดีเอาไว้ เคราะห์ร้ายพาไป นอกจากนี้ยังมีการใส่เงินตามแต่ศรัทธาลงไปในแพด้วย (ใต้...หรอย มีดูย, 2547 อ้างถึงใน สำนักทรัพยากรการวิจัยรู้คุณหญิงหลง, 2553, นิทรรศการออนไลน์)

ภาพที่ 12 ชาวบ้านกำลังวางสิ่งของต่างๆ ที่นำมารับ-ส่งเทวดา
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

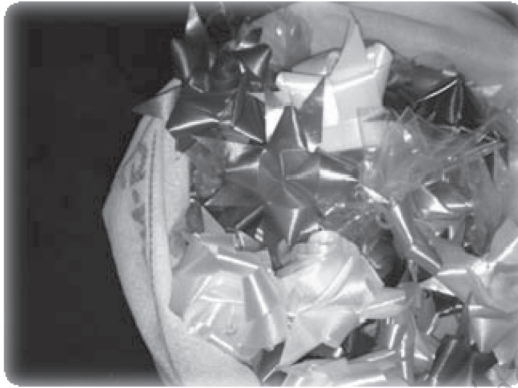
ภาพที่ 13 ชาวบ้านกำลังวางสิ่งของต่างๆ ที่นำมารับ-ส่งเทวดา
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

เมื่อวางสิ่งของเสร็จแล้ว ผู้นำพิธี ผู้เฒ่าผู้แก่ และชาวบ้านที่มาช่วยในพิธีกรรมจะนั่งล้อมรอบบ้านเวดดา ผู้นำพิธีซึ่งแต่งชุดขาว มีผ้าขาว เริ่มจุดธูปเทียนบูชาและกล่าวนำบทสวดตามพิธีกรรมที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่การสวดบูชาพระรัตนตรัย การสวดบทที่กล่าวถึงการชุมนุมเวดดา ชาวบ้านต่างอยู่ในความสงบและตั้งใจอธิษฐานพร้อมแสงเทียนที่สว่างไสวในความมืด เป็นพิธีกรรมที่งดงามตระการตาไม่น้อย (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 การประกอบพิธีกรรมรับเทียนดา
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

บทสวดมนต์จากเสียงของผู้นำสวดและผู้เฒ่าผู้แก่ที่สวดพร้อมกันอย่างต่อเนื่องจนถึงบทสวดคาถาในตอนท้ายที่สื่อความหมายถึง การขอข่าวของเครื่องใช้ที่บูชานี้ไปดีมีกินเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในปีใหม่ของไทยปีนี้ ทุกคนที่มาช่วยพิธีต่างรับน้ำมนต์กันถ้วนทั่ว เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมจะมีการหว่านกัมพูกษที่ห่อด้วยริบบิ้นที่สานเป็นรูปดอกไม้หรือรูปแบบหลากหลายอย่างสวยงาม ภายในบรรจุเงินเหรียญ หรือชาวบ้านเรียกว่า “หว่านกำพริก” (ภาพที่ 15) โดยมี ยายหวน สังเทระ เป็นผู้หว่านกัมพูกษ ขณะที่ชาวบ้านโดยเฉพาะเด็กต่างแย่งชิงกัมพูกษกันอย่างสนุกสนาน

ภาพที่ 15 กัมพูภักษ์ที่เตรียมไว้เพื่อหว่านหลังเสร็จพิธีกรรมรับเทียมดา
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อ 24 เมษายน 2556)

หลังแย่งชิงกัมพูภักษ์แล้ว ชาวบ้านบางส่วนต่างพากันหยิบข้าวของที่ขอคืนในพิธีกรรมแล้ว กลับไปรับประทานหรือเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคลทั้ง รวงข้าว หอม และกระเทียม บ้างก็ช่วยกันเก็บกวาดสถานที่ คงเหลือเพียงบ้านเทวดา ซึ่งปีนี้จะจัดเก็บสถานที่ในวันรุ่งขึ้น โดยหากเป็นปีก่อนนี้ บ้าอืด เล่าว่าชาวบ้านจะแย่งชิงข้าวของบนบ้านเทวดากันจนหมดและแย่งชิงกันอย่างสนุกสนาน แต่ปีนี้บรรยากาศดูเรียบง่ายไม่มีการแย่งชิงข้าวของกัน แต่หยิบกลับคืนไปโดยต่างคนต่างยกมือไหว้ขอจากเทวดา

อนึ่ง ภายหลังจากพิธีกรรมนี้ ผู้เขียนได้ถามถึงความรู้สึกของชาวบ้านแต่ละคนที่มาร่วมพิธีกรรมว่ารู้สึกอย่างไร ทุกคนล้วนรู้สึกอิ่มเอมใจ สบายใจ มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตไปตามวิถีของแต่ละคนต่อไป และนำธงใบที่ 2 ที่เขียนว่าตนและครอบครัวได้มารับเทวดาแล้ว ไปเสียบไว้ที่ใดของบ้านก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มักเสียบไว้ตามหลังคาบ้านเนื่องจากเชื่อว่าการเสียบไว้ที่สูงของบ้านจะทำให้เทวดาเห็นได้ง่ายนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้เทวดารับรู้ว่าปีนี้ครอบครัวตนได้มารับเทวดาแล้ว เทวดาจะได้คุ้มครองคนในครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข ประกอบสัมมาอาชีพประสบผลสำเร็จ พิษผลอุดมสมบูรณดี ขณะที่ผู้สูงวัยจะถือโอกาสนี้ในการมาทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลให้แก่ตนและลูกหลาน ดังคำพูดของชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ว่า "...เราทำมาหากินก็อุดมสมบูรณ ได้ผลลัพธ์กับตัวเรา..."

เห็นได้ว่าหลายคนต่างรู้สึกมีความสุข สบายใจ และกลับบ้านไปอย่างอึมเอม
ใจ สำหรับผู้เขียนและน้องที่มาร่วมงานในฐานะคนนอก ซึ่งไม่เคยเห็นพิธีกรรมนี้
มาก่อน ต่างรู้สึกประทับใจและเห็นพ้องกันว่าประเพณีรับเทียนดาเป็นสิ่งสวยงาม
และมีคุณค่าต่อชุมชน ซึ่งควรอนุรักษ์และรื้อฟื้นในหมู่บ้านอื่นของชุมชนต่อไป

รับเทียนดา: ภาพสะท้อนสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

มนุษย์มีวิถีการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติและมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง
ยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น และสรรพสิ่งล้วนมีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา รวมถึง
การให้คุณค่าต่อธรรมชาติของมนุษย์ ทั้งนี้ กลุ่มคนในสังคมแต่ละยุคสมัยจะให้
คุณค่าหรือความหมายต่อธรรมชาติที่แตกต่างกันตามแนวทางการปรับตัวของมนุษย์
ต่อพลวัตทางสังคม เห็นได้ว่า การให้ความหมายหรือคุณค่าต่อความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับธรรมชาติที่แตกต่างกันได้ส่งผลให้เกิดรูปแบบหรือแนวทางในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน และผลของการจัดการได้ส่งผลกระทบต่อการดำรง
ชีวิตของผู้คนที่ยังคงมีวิถีพึ่งพาธรรมชาติ อนึ่ง ปรัชญาที่สะท้อนสัมพันธภาพระหว่าง
มนุษย์และธรรมชาติ ประกอบด้วย 2 ปรัชญา คือ องค์ประกอบนิยามกับหน้าที่นิยม
โดยปรัชญาขององค์ประกอบนิยามมองสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์และธรรมชาติว่า
มนุษย์ไม่ใช่องค์ประกอบของระบบธรรมชาติ แต่เป็นผู้ควบคุมและคุกคามความ
สมบูรณ์ของระบบนิเวศธรรมชาติ ปรัชญานี้เป็นรากฐานของการจัดการที่แยก
อาณาเขตของธรรมชาติออกจากเขตที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ดังกรณีการจัดการที่แยก
คนออกจากป่านั่นเอง ขณะที่ปรัชญาหน้าที่นิยมมองว่า มนุษย์เป็นองค์ประกอบส่วน
หนึ่งของระบบนิเวศธรรมชาติ และมีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคที่สัมพันธ์
อย่างหลากหลายกับองค์ประกอบอื่น ๆ อย่างแยกไม่กันออก ดังที่หัวหน้าซีแอตเติล
กล่าวว่า ทุกสรรพสิ่งเชื่อมโยงกัน (วันทนา ศิวะ, 2553, หน้า 11) ปรัชญานี้เป็น
รากฐานของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เน้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่สมดุล
ระหว่างมนุษย์กับองค์ประกอบอื่นในแต่ละพื้นที่ และบูรณาการบทบาทของมนุษย์ให้
เกื้อกูลต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศธรรมชาติ นั่นคือ ให้คุณค่าและความสำคัญ
ของชุมชนท้องถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่ โดยมีวิธีการจัดการที่ตระหนักถึงการอนุรักษ์
ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ของกลุ่มคนในพื้นที่เหล่านั้น (Adams and Hutton,

2007, pp. 1-10; Campbell, 2005, pp. 302-311) ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงสิทธิของชนพื้นเมืองดั้งเดิม และบทบาทของชุมชนท้องถิ่น ความหลากหลายของกลุ่มคน กิจกรรม และองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นเหล่านั้น (Mauro and Hardison, 2000, pp. 1-10; UNEP, 2007 อ้างใน อารี สุวรรณมณี, 2553, หน้า 30)

ทำนองเดียวกันประเพณี “รับเทียมดา” ของชุมชนควนโสนและอีกหลายพื้นที่ในภาคใต้ ถือเป็นภาระสะท้อนถึงการให้คุณค่าและความหมายต่อธรรมชาติของคนในชุมชน และบ่งชี้ถึงสัมพันธภาพระหว่างคนในชุมชนกับธรรมชาติที่มีมาหลายร้อยปี มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับวิถีชีวิตในยุคเกษตรกรรม เนื่องจากสมัยก่อนชุมชนควนโสนชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาประเพณีรับเทียมดาจึงเป็นการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ แสดงความกตัญญูต่อเทวดาที่ให้น้ำท่า และผลผลิตอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งประเพณีนี้ถือเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยในภาคปฏิบัติการของประเพณีได้มีการผูกโยงเข้ากับอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อปฏิบัติและเห็นเป็นผลซึ่งการรับรู้เกิดขึ้นทั้งจากตนเอง หรือรับรู้จากผลที่เกิดขึ้นกับคนอื่นในชุมชน จนเกิดเป็นความเชื่อ ความศรัทธาต่อพิธีกรรม ดังที่คนในชุมชนกล่าวถึงผลของการประกอบพิธีกรรมรับเทียมดาว่าทำให้ตนอยู่เย็นเป็นสุข ผลผลิตทางเกษตรกรรม การประกอบอาชีพได้ดี และการรับรู้ข่าวสารสมาชิกในชุมชนคนใดที่ไม่มาประกอบพิธีกรรมมักไม่ประสบผลสำเร็จในการทำสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น นั่นคือการรับรู้เหล่านี้ได้สร้างความมั่นใจแก่คนในชุมชนจนเชื่อมั่นในผลของการปฏิบัติสอดคล้องกับหลักการเกิดความเชื่อที่ สุธิวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2540) อธิบายไว้ว่า ความเชื่อเกิดจากความเห็นตามด้วยความมั่นใจ ไว้วางใจ โดยความเชื่อของแต่ละคนเกิดจากความคิดคำนึง ความปรารถนาจะรู้ได้เห็นแต่ไม่อาจรู้ได้เห็น ความปรารถนาจะได้ประสบหรือไม่ประสงค์จะประสบแต่ไม่มั่นใจว่าจะจะไปตามที่ต้องการ ถ้าการณ์ใดมีความเสี่ยงสูงจะเกิดความหวาดกลัวและวิตกกังวลมาก ก็จะพยายามหาสิ่งยึดเหนี่ยวเพื่อเพิ่มความมั่นใจและไว้วางใจให้แก่ตนเอง เมื่อสำคัญว่าสิ่งใดช่วยให้ความปรารถนาประสบผลสำเร็จได้แน่นอน ทั้งที่ได้ประจักษ์ผลด้วยตนเองหรือได้รับคำยืนยันจากผู้อื่นที่ตรงกันบ่อยครั้งก็จะเพิ่มความเชื่อมากยิ่งขึ้น และหากผู้ให้ความเชื่อมีฐานะเป็นผู้นำจะยิ่งปักใจเชื่อจนกลายเป็นความศรัทธายึดมั่น ถือมั่น ตรงกับภาษาใต้ที่เรียกว่า “ถือ” ปักใจเชื่อที่ต้องทำเช่นนั้นจึงจะ “เป็นคุณ” ถ้าปฏิบัติหย่อนหรือละเลยก็จะ “เป็นโทษ” ความเชื่อจึงมีพลังผลักดันให้

ตัดสินใจและกระทำตามที่ตนเคยศรัทธาเชื่อถือมา เว้นแต่จะมีทางเลือกอื่นที่มั่นใจว่าดีกว่า กล่าวได้ว่า ความเชื่อทั้งปวงเกิดจาก “ความเชื่อมั่น” และ “ความไม่เชื่อมั่น” เป็นปัจจัย

เห็นได้ว่า รับประทานดา เป็นประเพณีเก่าแก่ของภาคใต้ ที่เป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและธรรมชาติ ที่ยังคงอยู่ท่ามกลางความทันสมัยที่รุกคืบเข้ามาในชุมชนและยังผลให้เกิดความห่างเหินระหว่างคนในชุมชนและธรรมชาติ แต่ชุมชนควนโสนและอีกหลายชุมชนในภาคใต้ยังคงรักษาประเพณีนี้ไว้ได้ นอกจากนี้ การรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาใหม่อีกครั้งยังเป็นการจุกจุกไม่ให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้เลือนหายไปตามเวลาและความทันสมัยที่นับวันยังมีแต่ยังคงคนออกจากชุมชน

สรุปและอภิปรายผล

ประเพณีรับประทานดา เป็นวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของภาคใต้ ซึ่งยึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณหลายร้อยปีและจัดขึ้นในช่วงวันขึ้นสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทย โดยแต่ละพื้นที่มีการจัดพิธีกรรมที่ยังคงยึดหลักการสำคัญเอาไว้เช่นเดิม แต่มีองค์ประกอบในบางขั้นตอนของพิธีกรรมอาจแตกต่างกันในบางประการ ขึ้นอยู่บริบทและการเห็นพ้องร่วมกันของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามหัวใจหลักของแนวคิด หลักการ และเป้าหมาย รวมถึงการสื่อความหมายไม่แตกต่างกัน นั่นคือ การสื่อความหมายถึงเทพเจ้าหรือองค์เทวดา โดยเชื่อว่าในหมู่บ้านจะมีเทวดาปกปักรักษาคุ้มครองผู้คนให้อยู่เย็นเป็นสุข พืชผลอุดมสมบูรณ์ดี ดังนั้น ในแต่ละปีจะมีแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อองค์เทวดา และการขอพรจากเทวดาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มีกำลังใจในการเริ่มต้นชีวิตในปีใหม่ เห็นได้ว่า แนวคิดลักษณะนี้เป็นแนวคิดสำคัญของการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในปีใหม่ไทย ซึ่งมีในหลายประเพณีของไทย ดังกรณีประเพณีปากปี-ปากเดือนของชุมชนเทศบาลตำบลบ้านเขี้ยวหลาน ตำบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ยังคงถือปฏิบัติโดยแต่ละครัวเรือนมีการเตรียมทั้งอาหารและความสะอาดของบ้านเรือน มีการทำบุญ และจัดกิจกรรมร่วมกันในชุมชน (พรทิพย์ ละหารพิชิต, 2552) หรือกรณีประเพณีกำฟ้าของชาวพวนในจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะที่จังหวัดสระบุรีซึ่งจัดในช่วงเดือนอ้าย ขึ้น 14 ค่ำ เดือนยี่ ขึ้น 13 ค่ำ และเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ เพื่อขอให้ผีฟ้ามาปกป้องคนในครอบครัวให้อยู่ดีมีสุข ให้ข้าวปลาอาหาร

อุดมสมบูรณ์ (ห้องสมุดศูนย์วิทย์พัฒนา, ม.ป.ป) เห็นได้ว่า ประเพณีเหล่านี้มีเป้าหมายคล้ายคลึงกันนั่นคือ เป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อองค์เทวดาฟ้าดิน ธรรมชาติ เสริมสิริมงคลแก่ชีวิต รวมถึงสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต อีกทั้งถือเป็นโอกาสสำคัญที่จะทำให้คนในชุมชนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และเป็นการกระชับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนอกจากตำบลควนโส อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลาแล้ว ยังมีอีกหลายชุมชนในภาคใต้ได้มีการรื้อฟื้นพิธีกรรมนี้ขึ้นมาเช่นเดียวกัน โดยการส่งเสริมเชิงนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในจังหวัดสงขลา ตำบลดีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นชุมชนโบราณสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของภาคใต้ ได้รื้อฟื้นประเพณีรับเทียนดาขึ้นมาอีกครั้งในปี พ.ศ. 2545 ปีเดียวกับการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม ถือว่ารื้อฟื้นประเพณีขึ้นมาก่อนตำบลควนโส ประมาณ 6 ปี และมีการเปลี่ยนสถานที่ทำพิธีรับเทียนดาดัง 5 แห่ง (สำนักวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา, 2551) ส่วนชุมชนควนโสมีการเปลี่ยนสถานที่ทำพิธีกรรมเพียง 2 แห่ง เพราะเป็นชุมชนที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานที่น้อยกว่าชุมชนในเขตอำเภอสทิงพระ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสถานที่ทำพิธีกรรมดังกล่าวยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน หรือพื้นที่การทำเกษตรกรรมอีกด้วย

พิธีกรรมนี้ยังมีในชุมชนบ้านไทรครอบงาม ตำบลทุ่งหวัง อำเภอมือเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งจัดขึ้นทุกวันแรม 12 ค่ำ เดือน 5 (Sanira, 2554) และอีกหลายชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี อาทิ ยะหริ่ง ยะรัง หนองจิก และปะนาเระ โดยมักทำกันในเดือน 6 ทั้งนี้ที่ปัตตานีพิธีกรรมจะเริ่มในตอนเช้า ชาวบ้านจะทำขนมจีน หรือที่เรียกว่า “การเหยียบขนมจีน” ซึ่งจะเสร็จช่วงบ่ายประมาณ 13.00 น. จากนั้นให้ลูกหลานนำไปให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ส่วนคนหนุ่มและผู้เฒ่าที่เป็นผู้ชายจะเลือกสถานที่สร้างศาลเพียงตา เห็นได้ว่าที่ปัตตานีเรียกโรงเทียนดาว่า “ศาลเพียงตา” และทำในช่วงเดือน 6 ซึ่งถือเป็นช่วงเข้าฤดูฝน เป็นฤดูกาลของการทำนาหรือเกษตรกรรมที่สัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในแต่ละช่วงฤดูกาล ทำนองเดียวกับชุมชนควนโส ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำนาปีละ 2 ครั้ง เห็นได้ว่า ประเพณีรับเทียนดามีความสอดคล้องกับปฏิทินการประกอบอาชีพของชุมชน ส่วนสถานที่จัดพิธีกรรมจะไม่แน่นอน แต่อยู่ในจุดที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านหรือสถานที่สำคัญ ศาลเพียงตาประกอบด้วยไม้เสาต้นเล็ก 16 ต้น ตรงกลางเสายกเป็นมุข 4 ด้าน คล้ายวิมาน ส่วนประกอบทั้งหมดทำด้วยกาบกล้วยทั้งพื้นและหลังคาซึ่งคล้ายคลึงกับชุมชนควนโส

และในช่วงค่ำหนุ่มสาว คนเฒ่าคนแก่ และเด็กจะมาพร้อมเพรียงกันและนำขนมเงิน ข้าวปลาอาหาร และนำน้ำใส่หม้อเพื่อเป็นน้ำมนต์มาตั้งไว้บนศาล ส่วนของสิ่งvey จะวางบนพื้นดิน บนศาลจะมีเพียงหม้อน้ำมนต์เท่านั้น จากนั้นผู้อาวุโสในพิธีจะสวด บทชุมนุมเทวดาและกล่าวสรรเสริญพร้อมทั้งขอพรจากเทพดาทั้งหลายให้มาช่วย ดลบันดาลให้เกิดความสงบสุขในหมู่บ้าน ทำไร่นาให้ได้ผลดี มีฝนตกชุกตลอดปี จากนั้นให้ทุกคนตั้งจิตอธิษฐานเพื่อขอพรจากเทวดา เป็นอันเสร็จพิธีในตอนกลางคืน รุ่งเช้าถวายอาหารพระภิกษุสงฆ์ ไกล่กับบริเวณที่ตั้งศาลเพียงตา ทำบุญตักบาตร เป็นอันเสร็จพิธีรับเทวดา (ประเพณีไทยดอทคอม, 2551) เห็นได้ว่า ต่างจากชุมชน ควนไส้ซึ่งพิธีกรรมเสร็จสิ้นในช่วงกลางคืน

อนึ่ง พิธีกรรมของแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันในหลายประการ กล่าวคือ

- 1) การเลือกสถานที่ โดยบางแห่งจะกำหนดเอาไว้ชัดเจนและไม่มีการเปลี่ยนแปลง จนกว่าจะมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงหรือผู้นำพิธีเห็นว่าไม่เหมาะสมและ สะดวกในการประกอบพิธี
- 2) เวลาที่เริ่มประกอบพิธีกรรม เห็นได้ว่ามีบางชุมชนเริ่ม พิธีกรรมตั้งแต่ตอนเช้า และดำเนินต่อเนื่องจนถึงช่วงเวลาค่ำ
- 3) การเรียกชื่อเรือนที่ อัญเชิญเทวดาที่มีทั้งโรงเทียมดา แคร่ บ้านเทวดา หลาเทวดา และศาลเพียงตา
- 4) การเรียกชื่อ ธงราว ที่ต่างกันทั้งธงทิว และธงเทียว (ที่ตำบลควนไส้)
- 5) วัสดุที่ใช้ ทำบ้านเทวดามักเลือกใช้วัสดุที่หาง่ายจากชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนอาจใช้วัสดุที่อาจ เหมือนหรือแตกต่างกัน
- 6) การวางสิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรมรับ-ส่งเทวดาที่แตกต่างกัน โดยบางแห่งวางไว้บนตัวบ้าน แต่บางแห่งวางไว้บนพื้นดิน
- 7) ระยะเวลาการจัด กิจกรรม เห็นได้ว่าบางแห่งใช้เวลามากกว่า 1 วัน แต่ที่ชุมชนควนไส้ใช้เวลาเฉพาะ ช่วงเย็นจนถึงค่ำ แต่โดยส่วนใหญ่จะไม่เกิน 2 วัน
- 8) ระยะเวลาการประกอบ พิธีกรรมของชุมชนควนไส้จะยึดความยาวของบทสวดมนต์ ขณะที่ชุมชนในตำบล ดีหลวง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลาใช้เวลาตั้งแต่ผู้นำพิธีเริ่มไหว้พระและบูชา พระรัตนตรัยนั่งรอเทวดารับเครื่องบูชาประมาณ 5-10 นาที หรือจนธูปติดไฟไปอย่าง น้อยครึ่งก้าน หรือบางแห่งรอจนธูปหมดทั้งก้านแล้วจึงขอลา (สำนักวัฒนธรรม จังหวัดสงขลา, 2551) และ
- 9) ภายหลังเสร็จพิธีกรรมแล้ว ที่ชุมชนควนไส้จะมีการ หว่าน กัมพูกษเพื่อทำบุญและสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้มาร่วมพิธี ทั้งยังเป็นการดึงดูดความสนใจแก่เยาวชนให้มาเข้าร่วมพิธีกรรม ก่อให้เกิดการซึมซับ เรียนรู้ และสืบสานประเพณีนี้ต่อไป

อย่างไรก็ตามแม้การประกอบพิธีกรรมในแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างกัน แต่แก่นแกนของประเพณีรับเทียบมดาคือ สิ่งเดียวกัน ที่สะท้อนถึงความเชื่อแต่โบราณของผู้คนที่มีต่อธรรมชาติ ทั้งการพึ่งพา การใช้และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า และการให้ความเคารพต่อธรรมชาติ นอกจากนี้หลายประเพณียังแฝงเร้นไปด้วย กุศโลบายที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความรักใคร่สามัคคีต่อกัน มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณี เห็นได้ว่า แนวคิดการมีส่วนร่วม แท้จริงแล้วได้มีการนำไปผูกโยงเข้ากับหลากหลายกิจกรรมหรือประเพณีในวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ดังนั้น การรื้อฟื้นประเพณีหรือกิจกรรมเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรคิดทบทวนและส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสืบทอดสิ่งดีงามนี้ต่อไป

กล่าวได้ว่า รับเทียบมดา คือ ภาพสะท้อนสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติของชุมชนในภาคใต้รวมถึงชุมชนควนไธ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างหลากหลาย ชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานอันแนบแน่นกับฐานทรัพยากรที่มีในชุมชนอย่างเชื่อมโยงกัน เป็นวงจรชีวิตในแต่ละช่วงเวลาหรือฤดูกาล มีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นกลไกผูกรั้งความสัมพันธ์ให้คนอยู่กันอย่างสมานฉันท์ บนฐานคิดและความสัมพันธ์แบบเครือญาติ นอกจากนี้ ประเพณียังแฝงไว้ด้วยคำสอนทั้งในแง่ของความกตัญญู และการให้ความสำคัญต่อการให้แบ่งปันและเสียสละ ซึ่งเป็นการให้ที่ให้เกียรติผู้รับ และละจากความโลภ ถือว่าประเพณีนี้เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างหนึ่ง

ดังนั้น การเห็นถึงภาพสะท้อนสัมพันธ์ภาพระหว่างชุมชนและธรรมชาติของผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องและปรับนโยบายเหล่านั้นให้สอดคล้องกับสิ่งเหล่านี้ ย่อมเป็นหนทางที่ลดความเสี่ยงต่อผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเหล่านี้ได้ เช่น รู้ว่าคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับป่าอย่างไรการกำหนดนโยบายการจัดการป่าก็ควรให้ความสำคัญกับคนในชุมชนด้วย เป็นต้น อนึ่งท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์กล่าวได้ว่า การส่งเสริมให้ประเพณีเหล่านี้ยังคงอยู่นั้นเป็นงานที่มีความท้าทายต่อการพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การย้อนกลับไปสู่อุดมคติอันคงเป็นไปไม่ได้ แต่การปรับประยุกต์ให้เกิดการผสมผสานระหว่างกันของสิ่งดีงามในอดีตและสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่อยู่บนฐานรากของ

ชุมชน กล่าวได้ว่า ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมจะดี หากสัมพันธ์ภาพระหว่าง
มนุษย์และธรรมชาติดีทั้งในแง่คุณค่าและความหมาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีรับเทียนดาวยัง
ไม่มากนัก รวมถึงข้อมูลบางส่วนที่สะท้อนจากคนชุมชนที่กล่าวถึงการรับรู้เกี่ยวกับ
ประเพณีนี้ว่ายังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย กอปรกับเมื่อผู้วิจัยสอบถามเกี่ยวกับ
ประเพณีนี้จากคนในตำบลเดียวกันแต่ต่างหมู่บ้านกัน ก็พบว่าไม่มีใครได้ยินชื่อ
ประเพณีนี้ นอกจากนี้ ปัจจุบันหมู่บ้านที่รื้อฟื้นประเพณีนี้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมี
จำนวนไม่มาก บางชุมชนมีเพียง 1 หมู่บ้าน อีกทั้งประเพณีนี้มีแนวโน้มที่จะสูญหาย
ไปจากชุมชนได้ เพราะการตระหนักและรับรู้ของสมาชิกชุมชนที่อยู่ในกลุ่มเยาวชน
คนหนุ่มสาวยังมีน้อย กอปรกับผู้นำพิธีล้นเป็นผู้สูงวัยมากแล้ว ส่งผลให้ในอนาคตมี
แนวโน้มที่จะขาดผู้นำพิธีหรือผู้รู้เกี่ยวกับการดำเนินการในกระบวนการต่าง ๆ ของ
พิธีกรรม จึงเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของควรมีการเผยแพร่
ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประเพณีเก่าแก่นี้ให้เป็นที่รับรู้อย่าง
กว้างขวาง รวมถึงการพัฒนายกระดับสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไป

บรรณานุกรม

- ประเพณีไทยดอทคอม. (2551). *รับเทวดา*. วันที่สืบค้น 22 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.prepayneethai.com/th/belief/south/view.asp?id=0743>
- พรทิพย์ ละหารเพ็ชร. (2552). *ประเพณีปากปี-ปากเดือนของเทศบาลตำบลเขี้ยวหลาน*. รายงานการศึกษาศิษระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาการปกครองท้องถิ่น, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.
- วันทนา ศิวะ. (2553). *ประชาธิปไตยแผ่นดิน: ความยุติธรรม ความยั่งยืน และสันติภาพ Earth Democracy: Justice, Sustainability and Peace* (วิลิตระกุลสิน, แปล). กรุงเทพฯ: สวณเงินมีมา.
- สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7. (2556, 23 มกราคม). *กระจกหกด้าน* [รายการโทรทัศน์]. วันที่สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://www.youtube.com/watch?v=60rcYzL9K9Q>
- ซานิรา (Sanira). (2554). *เทวดาแท้ เทวดาเทียม ประเพณีรับเทยมดาบ้านไทรครอบสงขลา*. วันที่สืบค้น 22 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.oknation.net/blog/santi-tula/2011/05/23/entry-2>
- สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2540). *โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. (2551). *การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณีรับเทยมดาในตำบลตีหลวง อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา*. สงขลา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา.
- สำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2553). *นิทรรศการออนไลน์: ได้...หรือย มีลุย*. วันที่สืบค้น 22 พฤษภาคม 2556, จาก <http://download.clib.psu.ac.th/datawebclib/exhonline/tearmda/taemda.html>

- ห้องสมุดศูนย์วิทยพัฒนา. (ม.ป.ป). *ประเพณีกำฟ้า จังหวัดสระบุรี*. มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช นครนายก. วันที่สืบค้น 18 พฤศจิกายน 2556, จาก
[http://www.stou.ac.th/Offices/rdec/nakornnayok/Main/OnlineExhibitions/
Saraburi/SaraburiPage3.html](http://www.stou.ac.th/Offices/rdec/nakornnayok/Main/OnlineExhibitions/Saraburi/SaraburiPage3.html)
- องค์การบริหารส่วนตำบลควนโส. (2555). *ข้อมูลพื้นฐาน*. เอกสารแผนพัฒนา
องค์การบริหารส่วนตำบลควนโส แผน 3 ปี 2554 -2556. เอกสารอัดสำเนา.
- อารี สุวรรณมณี. (2553). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายใต้สองปรัชญา.
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย, 6(2), 28-30.
- Adams, W.M. & Hutton, J. (2007). People, parks and poverty: political
ecology and biodiversity conservation, *Conservation, Conservation
and Society*, 5(2), 147-183. Retrieved April 3, 2013, from [http://www.
indiaenvironmentportal.org.in/files/People,%20Parks %20and%
20Poverty.pdf](http://www.indiaenvironmentportal.org.in/files/People,%20Parks%20and%20Poverty.pdf)
- Callicott, J. Baird., Crowder, L. Larry., Mumford, K. (1999). Current normative
Concepts in Conservatons. *Conservation Biology*, 13(1), 22-35.
Retrieved April 3, 2013, from [http://www.pelagicos.Net/MARS6920_
spring2010/readings/Callicott_et_al_1999.pdf](http://www.pelagicos.Net/MARS6920_spring2010/readings/Callicott_et_al_1999.pdf)
- Campbell, B. (2005). Changing Protection Policies and Ethnographies of
Environmental Engagement Conservat Soc [serial online] 2005, 3(2),
pp. 280-322. Retrieved April 3, 2013, from [http://conservationandsociety.org/
temp/ConservatSoc32280-1743318_045033.pdf](http://conservationandsociety.org/temp/ConservatSoc32280-1743318_045033.pdf)
- Carpiano, R.M. (2009). Come take a walk with me: The “Go-Along” interview
as a novel method for studying the implications of place for health
and well-being. *Health & Place*. 15, 263-272. Retrieved April 20, 2009,
from <http://www.sciencedirect.com>